

καὶ τοῦτο. Δὲ βλέπει. ἔμωσ πῶς σταματᾷ σὲ μιὰ λέξη, σπάνια σὲ δύο· ἢ μιὰ τοῦ φτάνει. Μήπως ἔτσι δὲν τυχαίνει κάθε μέρα καὶ σὲ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα, ὅπου ὁ περισσύτερος ἀγώνες γίνεται γιὰ μιὰ λέξη, ἐπειδὴ ὁ Ῥωμῆς δὲν ἔμαθε νὰ γενικέσῃ; Μιὰ λέξη ποὺ δὲν τοῦ ἄρεσε ἢ ποὺ φαντάστηκε πῶς δὲν κάνει, τοῦ χλινᾷ ὅλο τὸ λόγο, δὲν τὸν ἀφίνει νὰ προσέξῃ στὴν οὐσίαν. Ἐγὼ νομίζω πῶς τὸ λόγο τοῦ τὸν χλινᾷ καὶ κάποια γνωστὸ μας φιλότιμο. Γιατί νὰ ῥητορέσῃς ἐσὺ; Γιατί ἐγὼ νὰ μὴ ῥητορέδω; Μὰ μήπως ἐσὺ καὶ γώ, ἀπὸ φιλότιμο δὲ ῥητορέδουμε; Ὁ ῥήτορας τόσο πολὺ δὲ συλλογίζεται: τί ἔχει νὰ πῇ, ὅσο συλλογίζεται: τί θὰ πῇ ὁ ἀκροατής του. Πρέπει νὰ φανῇ, πρέπει νὰ φαντάξῃ. Κι ὁ ἀκροατής του πάλι, γιὰ νὰ βγάλῃ τᾶχι του, γελᾷ καὶ περγελᾷ.

(Στάλλο φύλλο τελώνει)

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΓΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΝΩΝ ΤΑ ΛΟΓΙΑ

Δὲν παύουν οἱ μεγάλοι καὶ τρανοὶ νὰ ἐπικρίνουν ἀπ' τὴ μιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατάστασιν τοῦ κράτους μας, νὰ βρίζουν γενικὰ τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἀπ' ἄλλους φιλικὰ καὶ ἀπ' ἄλλους αὐστηρὰ καὶ πικρὰ ὅλο καὶ καταδίκας ἀκούμε.

Ἔτσι ὁ «Ἐσπερινὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μιλάνου ἔγραφε τὴς προάλλες πῶς τὸ ἔργο τοῦ Συνδέσμου ῥίχνει πολλὰ χρόνια πίσω τὴν Ἑλλάδα, πῶς τοῦ λαοῦ ἡ δύναμις δὲ φαίνεται στὴ μέση καὶ φαίνεται δὲν ἐνοίωσε τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναμόρφωσιν, πῶς ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐμύλησε, πῶς ἔπρεπε νὰ γίνουν ἐκλογές, γιὰ νὰ γνωμοδοτήσῃ ὁ λαὸς γιὰ μεταρρυθμίσεις καὶ φόρους καὶ πῶς ἐκεῖνα ποῦνταν πνίγοντο τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐλευτέρας ζωῆς.

Ὅλος ὁ τύπος τῆς Εὐρώπης λύσσαξε νὰ ἐπιμενῇ πῶς εἶν' ἀντιδυναστικὸ τὸ κίνημα ποὺ ἔγινε καὶ βάλθηκε νὰ μᾶς μετράῃ τὴς χάρες τοῦ Βασιλεῦς μας καὶ νὰ μᾶς κοπανίξῃ πῶς αὐτὸς μᾶς σώζει ὁλοένα ἀπὸ συφορές, πῶς χάρε σ' αὐτὸν κρατούμαστε καὶ μεγάλωσε τὸ κράτος μας κατὰ τὸ ἕνα τρίτο κ' ἔχουμε τὴς συμπάνθειες τῶν Εὐρωπαίων καὶ πῶς, ἂν λείψῃ, πάει χάθηκε ἡ Ἑλλάδα καὶ ὁ Ἕλληνας.

Ἄλλες βροσιές μετ' ὁ σακκὶ ἀπὸ παντοῦ.

Τὰ τους εἶναι ἡλίθια καὶ ἀγελαδῆσια, σὰν τὰ μάτια τῆς γυναίκας αὐτῆς ποὺ στέκεται μπροστὰ μου καὶ μοῦ χμογελά καὶ μιὰ ἀνάσα ἀπὸ στεκούμενα πηχόθολα νερά, βγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς. Τί ἀνδρεία! Καὶ τώρα θὰ πᾶνε νὰ φᾶνε καὶ μετὰ δάχτυλα καὶ μετὰ χεῖλια τους τὰ λαδωμένα, θὰ πᾶνε ὕστερα νὰ καθίσουν στὸν ἥλιο, φοιχτὲς κηλίδες—νὰ χωνέψουν!

Ὡ! ἡ ἀνδρεία, ἡ ἀνδρεία τῆς νοικοκυρίστικης ζωῆς!

— Φεύγε, Ὁρέστη; Τί βιάζεσαι; Ἐλα νὰ φάμε μαζί!

Καὶ μετὰ χερνομίχ ὑπέρτατης θυσίας:

— Σοὺ κάνω τραπέζι!

Ἡ κυρία μετὰ τὴν ἀπέραντη κοιλιά, σούφρωσε τὰ χεῖλιά της: Ποῦ μᾶς ἔτυχε πάλι καὶ αὐτὸς νὰ μᾶς βάζει στὰ ἔξοδα! Τραπεζί, μὰ κοστίζει δύο φράγκα.

— Ὅχι, εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ... Βιάζομαι, ἔχω δουλειά.

Ἡ κυρία ἀλάφρωσε, χαμογέλασε γλυκότητα κ' εἶπε:

— Μὰ ὅχι, σὰς παρακαλοῦμε νὰ φάμε μαζί.

Καὶ πρόσθετος βιαστικὰ, βλέποντας τὸν Ὁρέστη νὰ σωμαίνει:

Καὶ σὺ τέλος τέλος μᾶς καρφώνουνε καὶ τὸ φαρυμακερὸ καρφὶ πῶς δὲν εἴμαστε ἄξιοι ναὺτοδιοικηθῶμε καὶ γι' αὐτὸ δὲ θὰ μᾶς δώσουν καὶ τὴν Κρήτη. Κ' ἐπειδὴ φοβοῦνται γιὰ τοῦ Βασιλεῦς τὴν τύχη, μᾶς φοβερίζουν καὶ μετὰ ξένη κατοχή.

Ποιὲς ἀπ' αὐτὲς τὴς κρίσεις καὶ τὴς κατηγορίας καὶ φοβέρας εἶν' ἀπὸ ἐπίσημη πηγὴ καὶ ποιὲς δὲν εἶναι, δὲν τὸ ξέρω. Ξέρω μονάχα πῶς εἶν' ἀμελέτητες καὶ ἄδικες οἱ πειότερες καὶ ὅσες εἶν' ἀληθινὲς δὲν μπορεῖ νὰ βαρύνουν τὸν Ἕλληνα λαὸ ἔτσι ἀξιοματικά καὶ ἀπόλυτα.

Ὁ ἀρθρογράφος τοῦ «Ταχυδρόμου» ποὺ ἀνάφερα δὲ θὰ μελέτησε καὶ τόσο τὰ Ἕλληνικὰ τὰ πράγματα, γιὰ νὰ νομίσῃ πῶς τὴ ῥίχνει τὴν Ἑλλάδα χρόνια πίσω τὸ ἔργο τοῦ Συνδέσμου. Ποιὰ Ἑλλάδα ῥίχνει πίσω; Τὸ ξέρει πῶς ἐμεῖς ὡς τώρα δὲ γνωρίσαμε ἄλλη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα τῶν κλεφτοβουλευτῶν καὶ τῶν χουσοκάνθαρων, τῶν Μιστριώτηδων, τῶν ἄχρηστων καὶ γεροκολασμένων γαλονάδων, τῶν οἰκοπεδοφάγων καὶ μοναστηριοφάγων, τῆς κουμπούρας καὶ τῆς κουμπουριάς, Ἑλλάδα δίχως ἔθνη καὶ ἰδανικά, δίχως τιμὴ, δίχως στρατὸ καὶ δύναμις καὶ ἀξιοπρέπεια, δίχως παιδεία προκοπῆς, δίχως δικαιοσύνη καὶ ἀσφάλεια, Ἑλλάδα γεροκομειὸ καὶ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο. καὶ Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες καὶ νοσοκομειὸ καὶ τεμπελιανὸ καὶ πείνα καὶ γόδυμνια καὶ φόρους καὶ ἀτιμία καὶ ἀπιστία καὶ ἑλλειψη ἀνθρωπιάς καὶ λυτέρας συνείδησης καὶ χαρακτήρων καὶ ἀρχῶν, Ἑλλάδα Ἀβδηρα, Ἑλλάδα δούλα τοῦ καθενὸς βλαχοδημάρχου καὶ βοσκοκομματάρχη καὶ τοῦ καθενὸς τσολιὰ καὶ κλέφτη, Ἑλλάδα ποὺ τὴ μονιζῶνταν τὰ παιδιὰ της καὶ φεύγανε γιὰ τὴν Ἀμερική;

Τὰ ξέρει ὅλ' αὐτὰ καὶ ξέρει πῶς δὲν ἔφταιξ' ὁ Ἕλληνας λαὸς γενικὰ γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴ οὐτ' εἶναι ἄξιος μιᾶς τέτοιας τύχης;

Ἄν τούτῃ τὴν Ἑλλάδα ῥίχνει πίσω τὸ ἔργο τοῦ Συνδέσμου, εὐλογημένο νᾶναι τέτοιο ἔργο. Θέμε νὰ τὴν θάψουμε γιὰ πάντα τὴν Ἑλλάδα αὐτὴ, ὅχι μονάχα πίσω νὰ τὴ ῥίξουμε.

Καὶ νοιώθει πέρα πέρα ὁ λαὸς πῶς τὸ μαχαίρι ἔφταξε σὲ κόκκαλο καὶ τοῦ χρειάζεται

ἀνδρόθωρη. Κανένας δὲν ἀντιφρονεῖ ἐξὸν τοῦς φαυλοκράτες. Κ' ἡ γνώμη τοῦ ἀγνοοῦ λαοῦ, τοῦ πατριωτικοῦ, ποὺ πόνει καὶ στέναζε καὶ ζήτησε παντοῦ γιὰ σωτηρία, φαίνεται ἀρκετὰ καλὰ σὲν τύπο ἀπὸ χρόνια τώρα. Θέριευστὰ στήθια δῶν μας ἡ ἐπανάστασις καὶ μόνο γύρευε, ποῦ νὰ πιαστῇ. Γι' αὐτὸ καὶ ἀγκάλιασε τὸ στρατιωτικὸ τὸ κίνημα χωρὶς νὰ φοβηθῇ στρατοκρατία. Καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ κίνημα ἐδείχτηκε πολὺ πλατειὰ μετὰ τὰ συλλαλητήρια ποῖα εἶναι ἡ κοινὴ γνώμη σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πῶς δὲ φανέρωσε τὴ θέλησιν τοῦ ὅλου λαοῦ; Τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ εἶναι τὸ πῶς δὲν εἶναι συσσωματωμένος καὶ οργανωμένος ὁ λαὸς, γιὰ νὰ δείξῃ μετὰ τὴ θέλησιν μαζί καὶ τὴ γροδιά του καὶ νὰ μὴ δέχεται νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύῃ μιὰ τάξη ὑπερετικὴ τοῦ Κράτους, ὁ στρατός. Ὅχι ὅμως πῶς δὲν ἔδειξε τὴ θέλησιν του.

Κ' οἱ ἐκλογές, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ γίνουν καὶ ὅλο τὴς ἀναβάλλουμε, καὶ ἂν γίνονταν, δὲ θὰ φανέρωναν τὴ γνώμη τοῦ λαοῦ, ὅπως δὲν τὴ φανέρωναν πενήντα χρόνια τώρα, ἀφοῦ δὲν μπόρεσε ποτε τοῦ νὰπολάψῃ ὁ λαὸς ἐκεῖνα ποὺ ποθοῦσε. Πάντα γελασμένος, θάβγαζε καὶ τώρα τοῦς ἴδιους τοῦς κατεργαρέους χωρὶς νὰ θέλῃ. Ἀς μὴ ζητήῃ λοιπὸν ὁ ἕνος δημοσιογράφος ἐκλογές καὶ ἂς μὴ λήῃ πῶς καταστρέφεται ἡ λεύτερη ζωὴ τῆς Ἑλλάδας. Ἐξόδησιν δὲν ἔχει ὁ ἀνθρώπος τί εἶδος λευτεριάς ὡς τώρα εἴχαμε καὶ κρίνει θεωρητικὰ, ὅσο ἀπ' τὰ πράγματα, μετρώντας μετὰ τὰ μέτρα καὶ τὴς φόρμες τὴς κοινοβουλευτικῆς καὶ συνταγματικῆς.

Ἐνα μονάχα λέει σωστά σὲ ἀρθρο τῆς ἡ ἐφημερίδα τοῦ Μιλάνου: «Οἱ Ἕλληνες, λέει, ἀξιοματικοὶ ἐπῆραν πάνου τους πολὺ μεγάλη εὐθύνη, ποὺ πρέπει νὰ τοὺς τρομάξῃ, ἂν δὲν ἔγιναν τόσο τυφλοὶ, ποὺ νὰ μὴ διακρίνουν ἀπὸ τὴς πολυἀριθμῆς ἀνάγκης ἑνὸς κράτους παρὰ μόνον τὴν ἀνάγκη νὰ καταργηθῶν μερικὲς ἀψηλὲς θέσεις καὶ ἀποταγθῶν κάμποσοι ἀνώτεροι ἀξιοματικοί.» Συμφωνοῦμε πῶς πῆραν μεγάλη εὐθύνη καὶ πῶς πρέπει νὰ τοὺς τρομάξῃ, μὰ ὅχι γιὰ νὰ πισωδρομίσουν, παρὰ γιὰ νὰ ἐπιμενῶν ὡς τὸ τέλος νὰ ἐφαρμοστῇ τὸ πρόγραμμά τους. Καὶ τὸ πρόγραμμα δὲν εἶναι μόνον κατάργησις κ.τ.λ. Εἶναι πολὺ πλατὺ, μόνον ποὺ πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰποχτή-

— Μὰ ὅπως θέτε πάλι. Δὲ σὰς βιάζομαι.

Κ' ἔκμας νόημα τοῦ ἀντρός της: («Ἀς τὸν νὰ φύγει! Ἀς τὸν!»)

— Ὅπως θές, Ὁρέστη. Ἀρῶ βρέθηκες βιαστικός... Καὶ ποῦ πᾶς;

— Ἐδῶ, σὲ Λουῖδρο.

— Εἶναι καλὰ; Ἐχει τὸ γούστο του; Ἀλλ' ἔχει πῶς ἔχει περίφημες ζωγραφίες, μετὰ μεγάλες ὠραιότατες κορνίζες; Νὰ πᾶμε καμιά μέρα, Ἐλέγκω, νὰ τίς δούμε. Θάχουνε γούστο.

— Πᾶμε τὴν Κυριακὴ, ὅστερ' ἀπὸ τὸ φαί. Νὰ πάρομε καὶ τὰ παιδιὰ νὰ περᾶσει ἡ ὥρα τους.

Ὁ Ὁρέστης ἀντρίχιασε.

(Ὡ! δύστυχες γαλερίες τοῦ Λουδρου ποὺ εἶστε ὀρθόνοχτες καὶ ἀνυπεράσπιστες καὶ μπαينوθαίνοντες τὰ πλήθη, τὰ ἀκάθαρτα! Ὡ! Γαιοκόντα τοῦ Νταβίντα καὶ Βασιλίσσας τοῦ Βελασκέζ, μετὰ τὴς κόκκινες κορδέλες στὰ πυκνόσουρα μαλλιά, καὶ ὁ δρᾶματὰ ἀπὸ ἡσκιο καὶ φῶς τοῦ Ρέμπραντ καὶ ἀριστοκρατικὰ, ἀκατάδεχτα χίρια τοῦ Βλὺ Ντὺ καὶ γλυκότητα, γλυκότητα χεῖλια τοῦ Μποτικέλλι, πόσο θὰ πονεῖτε καὶ θὰ φρίσσετε, ὅταν περνοῦν καὶ σὰς λερώνουν τὰ μάτια καὶ οἱ ἀνκνῶντες οἱ ἀκέραιες τοῦ ὄχλου!)

— Ὅχι! ὅχι! δὲν ἀξίζει τὸν κόπο, κ. Μιχαήλο. Μὴν πάτε! Μὴν πάτε!

Μιλοῦσε μετὰ ἀγωνία, σὰ νῆθελε νὰ ὑπερασπίσει καὶ νὰ σώσει κάποιον ποὺ σκοτώνουν.

— Μὰ ἐσύ, τότε, γιατί πηγαίνεις;

— Θὰ σπουδάζει ζωγραφικὴ ὁ κ. Ὁρέστης, παρατήρησε ἡ κυρία μετὰ τὴν κοιλιά.

— Ὅχι, κυρία Ἐλέγκω, σπουδάζω φιλοσοφία.

— Φιλοσοφία! Δηλαδή; φώναξε ὁ κ. Μιχαήλος ἀνυγόντας τὰ μάτια του.

— Γιὰ τ' ἄσπρα, γιὰ τίς ψυχές, γιὰ τὰ μάγια. Καημένε, δὲν ξέρεις; παρατήρησε πάλι ἡ κυρία στρέφοντας τὴν κοιλιά της ἀπὸτομα καὶ ἀπειλητικὰ σὲν ἀμαθέστατο σύζυγο.

Αὐτὸς κούνησε τὸ κεφάλι μετὰ οἴχτο:

— Καημένε Ὁρέστη... Αὐτὰ δὲ βιάζονται ψωμί. Ἀκουσε, ἐγὼ ξέρεις σ' ἀγκυρῶ σὰν παιδί μου καὶ θὰ σοῦ δώσω μιὰ συμβουλὴ: Νὰ γενεῖς μηχανικός. Μὰ ξέρεις τί λεφτὰ θὰ βγάλεις; Καὶ τρακόσα καὶ τρακόσα πενήντα φράγκα, μπορεῖ καὶ τετρακόσα νὰ σοῦ γεμίζει ὁ μήνας. Καὶ θάχεις κ' ὑπόληψη. Ὅχι φιλοσοφία! Χαχαχά! Καημένε Ὁρέστη! Καημένε Ὁρέστη!... Καὶ τοῦ χτύπησε φιλικὰ τὸν ὦμο, σκώντας στὰ γέλια. Κ' ἔφυγε χαρούμενος κατα-

σου με στρατό και δύναμη, για να μās λογαριαζούνε. Αυτό ζητάμε δλοι μας.

Αφίνω την Ιταλική εφημερίδα κ' έχουμαι σ' άλλα που άναφερα. Σε όλες τις βροσιές π' άκούμε δεν μπορούμε βέβαια και να παντάμε. Ας τις μασάνε, άφου τόση γλύκα νοιώθουνε. Μα τούτη πάλι ή επιμονή τους να χαρακτηρίζουνε αντιδυναστικό το κίνημα, πώς να εξηγηθί; Του κάκου τους τηλεγραφούμε και τους γράφουμε, τους γράφουνε και οι δικοί τους ανταποκριτές πώς τέτιο πράμα δε συμβαίνει. Τα ίδια και τα ίδια κοπανούν αυτοί. Φαίνεται την ψυχολογία την εξώρισαν στη Σιβηρία και δεν μπορούν να βρούν της επανάστασης τα αίτια, τα ίδια αίτια, δπου γι' αυτά μās βρίζανε κι ως τώρα. Ίσως κιόλας την επιμονή αυτή να θρέφουνε και μερικοί δικοί μας παλιανθρώποι, όπως έλεγε προχτές ο Αθηναϊκος ο «Χρόνος». Θάμα όμως που τη βρίσκουν την αντιδυναστικότητα, ενώ ακόμη τις προάλλες σούρθηκαν ως το παλάτι εκατό χιλιάδες άνθρωποι, για να ζητήσουνε του Βασιλιά τη σύμπραξη για την άνδρθωση.

Ας μη μās αναφέρουνε τις χάρες του και τις υπερεσίες του στο Κράτος, γιατί δεν τις ξεχνούμε και δεν είμαστε άχαριστοι. Όμως, χωρίς κανείς μας να θέλη να πειράξη το Βασιλιά, δεν το δεχόμαστε να κοούμε, πώς, αν λείψη ένας άνθρωπος, χάνεται ή Ελλάδα. Μη χειρότερα.

Καλός ο Βασιλιάς, μα μήπως θέλανε κ' ή μούχλα μας, ή μούχλα του Κράτους, να μās μυρίσει μόσκος για το βασιλικό χατίρι; Και δεν το νοιώθουνε οι καλοδελιτάδες μας πώς επιμένοντας να χρωματίζουνε αντιδυναστική την επανάσταση, ή μοναχή εκδούλευση που κάνουνε στο Βασιλιά μας είναι να τονε παρασταίνουνε οχτρο της έθνικης μας αναμόρφωσης και της σοβαρης του κράτους στρατιωτικής ετοιμασίας, άφου αυτά ζητά ή επανάσταση;

Μας φοβερίζουν και στο τέλος οι καλοί μας φίλοι και προστάτες και με κατοχή, για να υπερασπίσουνε το Βασιλιά. Αν είναι μισητός ο Βασιλιάς, θα τονε κάνουνε αγαπητό, αν μās τον επιβάλλουν τα κανόνια τους; Αν είν' αληθινή ή είδηση, να που δεν είμαστε και νοικοκύρηδες στο σπίτι μας. Ψεύτικη ή ανεξαρτησία μας, άφου ή Ελλάδα δεν είν' άλλο

παρά ένα βασιλικό τοιφλίκι. Μα τότες ως την κάνουν και την κατοχή, για να μη γελιούμεστε τουλάχιστο νομίζοντας πώς είμαστε ανεξάρτητοι. Ας ξεθύν να μās διοικήσουνε αυτοί, άφου κιόλας μās λένε πώς δεν είμαστε άξιοι ναυτοδιοικηθούμε. Μονάχα θάδελα σε τέτια μιá περίπτωση να μη βρεθί ή Έλληνας υπάλληλος να μείη στην υπερεσία.

Αδικες κρίσεις, βροσιές, άναντρες φοβέρες. Τέτια τα λόγια των τρανών, των προστάτων μας! Δεν είμαστε άξιοι ναυτοδιοικηθούμε, λένε, λοιπόν να την ξεχάσουμε την Κρήτη. Δεν το άρνιούμεστε πώς δείξαμε άνικανότητα ναυτοδιοικηθούμε όπως έπρεπε και πώς πολιτευτήκαμε στραβά κι άνάποδα. Μα άραγες δεν έχουν συντελέσει στην άνικανότη μας καθώς και σ' όλα τα φταιξιμάτα μας κ' οι τρανοί προστάτες μας; Κι αυτούς τους θέλει ένοχους ή κοινωνική άλληλεγγύη. Μιá ράτσα Σαυλώκηδων δημιούργησαν εν' άναιμικό βασίλειο, που χωρίς νύχη δύναμη και πόρους είχε τη βαρεία υποχρέωση να λευτερώση πολλαπλάσιους του υπόδουλους όμόφυλους. Το κρατίδιο αυτό άμέσως κιόλας τόκαμαν οι δήμιοι προστάτες του παλαίστρα των αντιζηλιών τους, κ' οι αντιζηλίες τους αυτές δλο στο κεφάλι μας ξεσπούσανε. Ποιές δε συμφωνήσανε να βρούνε άρκετο το αίμα που χυσε ή Κρήτη, για να τη λευτερώσουν. Λίγο αίμα όμως στο Βατάκ έστάθηκε άρκετο για να λευτερωθί άμέσως κοιζάμ Βουργαρία και Ρουμेलία. Δεν τις φθονούμε, κείνουμε μόνο τους προστάτες μας, όπως μās κείνουν κείνοι για άνάξιους ναυτοδιοικηθούμε. Στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο ή Ρωσία μās προσκάλεσε να συμμαχήσουμε, ή Αγγλία μās έπεισε να ήσυχάσουμε. Και οι προστάτες μας αυτοί και προστάτες της λευτεριάς!, του πολιτισμού!, του χριστιανισμού!, δεν πάσανε να χουν χαϊδεμένα τους παιδιά τους γείτονες φονιάδες κ' έτσι στα πράματα γινόντουσαν προστάτες των σφαγών των Αρμενιδων και τόσων άλλων, για να πλουτίσουνε απ' τους φονιάδες, όπως είναι και προστάτες της καταστροφής των Κογκανών, για να πλουτίξη ο Δεοπόλδος. Δουτών έμεις στην άνικανότη μας κοντά και στη στραβάδα των κυβερνητώνε μας έχοντας και δλ' αυτά, βέβαια δεν μπορούσαμε ναυτοδιοικηθούμε. Και είμασταν και θα-

μαστε, όπως μās λένε, πολιτικολόγοιων καφνείων άκόμη ποιός ξέρει για πόσοι καιρό, γιατί φυσικά γίνεται άργόσχολος και καιροσκοπός κείνος που δεν έχει, όπως δεν μπορούμε να την έχουμε, τη χρειαζούμενη ψυχική γαλήνη, για να δουλέψη ταχτικά, χωρίς περισπασμό.

Μ' άραγες και οι Μπόρες τέτιοι νάτανε όπως έμεις, και πήγαν να τους διοικήσουνε φιλόανθρωποι Έγγλέζοι, γιατί δεν το μπορούσαν μοναχοί τους;

Ας μην περιμένουμε καλό από προστάτες τέτοιους. Άλλοι 'ς τον που δεν έχει νύχια να ξυστή και περιμένει απ' άλλους! λέει ή παροιμία και άποδείχτηκε ως τώρα ή αλήθεια της στα έθνικά μας πράματα. Ας κάνουνε μονάχοι τη δουλιά μας, όσο μπορούμε. Του λύκου ο σβέρος είναι, λέει, χοντρος, γιατί κάνει άτός τον τη δουλιά του και δεν περιμένει να του τηρή κανονε. Φίλους αν θέμε και συμμαχους, θα βρούμε σε κεινούς που άγωνίζονται παρόμοιο με μās άγώνα, Αρβανίτες και Αρμενίδες, Αζάπηδες και Κούρδους και Σέρβους και Βουργάρους. Ας λείφουνε οι πρόληφες κ' οι παρεξηγήσεις μ' αυτούς κι άς βρούμε τρόπο συνεννόησης. Αν θέλουν, ένοείται, κι αν νοιώθουνε κ' εκείνοι την άνάγκη να συμπράξουνε. Τους μεγάλους και τρανούς καλό 'ναι για τις υποθέσεις μας να τους φωτίσουμε και να τους έχουμε φίλους. Τι να γίνη! Μικρούς μās έπλασε ή μοίρα και πρέπει να περιποιούμεστε και να ζητάμε τη φιλία των μεγάλων. Μα όταν θεληματικά στραβώνουνται κ' επίτηδες δια μās τα βρίσκουνε άνάποδα κ' επίτηδονε την ταπείνωσή μας, άς τους στέλνουμε από κει που ρχονται.

26.10.909.

ΔΥΔΟΣ ΠΟΛΑΒΡΟΣ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗ

ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΠΟΥΔΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΤΜΑ ΔΡ. 2

ΚΑΙ ΔΡ. 2 1)2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

χτυπώντας τη μαγγούρα του και κυτάζοντας θρικτυτικά τη γυναίκα του.

— Καλά δεν τα κταφέρα, γυναίκα; "Ε;

Κι ο Όρεστής τη μέρα εκείνη δεν άνοιξε πιά το στόμα του κι όταν το βράδι τον είδε ή Χρυσούλα, τρώμαξε κ' ένα κρύο προκίστημα θανάτου πάγωσε το κορμί της.

(—Θέ μου! Πότε να πεθάνω! Πότε να πεθάνω! Άργώ!)

IX

Έτσι, σαν κατρακύλισμα ή τραγωδία του νου του Όρεστη. Πιο σιγαλινό, σά ράγισμα, το δραματάκι της καρδιάς της Χρυσούλας. Πηγαίνοντο μέσα στο σπίτι ήσυχη, ήσυχη ή Χρυσούλα και δεν κάνανε καθόλου θόρυβο τα βήματά της, πότε έσκυφε και κεντούσε, πότε καθότανε μπροστά στο πιάνο κ' έβαζε κι άκουε την καρδιά της, πότε πάλι άκουμπισμένη στα τζάμια κύταζε το δρόμο, τους ανθρώπους, τ' ήμάδια και δεν έβλεπε τί-

ποτα, τίποτα...

Έλιωνε. Από τις άγρύπνιες, από τον πόνο, από την άγάπη. Έλιωνε το κορμάκι της, σά λαμπάδα δλόρη, άναμμένη μπροστά στον Όρεστη. Κ' ή ψυχή της άρχιζε να παίρνει την έπιθανάτια όμορφη μιές δύσης, βροιά άρωστης. Υποταχτικά, καλή, φοβητσάρα, ό,τι άγγιζε του έδινε τ' άχρυσό θάμνη της καλοσύνης και της γλυκαπαντοχής. Έτσι κ' ή δύση ό,τι άγγιζει, και το πιο πρόστυχο γυαλί, το άγιάζει και το φωτοστεφανώνει μαλακώνει τις κακοβολιές των βουνών, ρήχνει χερσοβολιές, χερσοβολιές, αλύπητα τους μενεξέδες και γιοφυρώνει τα φαράγγια και τους γκρεμούς, φράζει με χρυσάφι το στόμα των άσκημων σπηλιών να μη φωιάζουνε, κι άγάλια άγάλια μās συνηθίζει να μη φοβόμαστε τη νύχτα τη φριχτή που έρχεται, που ήρθε.

Ο Όρεστής δεν ένοιωθε τίποτα. Ξεκουφάμενος από το κατρακύλισμα που έκανε ο νους του δεν άκουε το σιγαλό δίπλα του ράγισμα της καρδιάς. Περνούσανε μέρες και μέρες και δεν ζειτομίζανε λέξη. Κάποτε μόνο ο έρχομός στο σπίτι τους του Γοργία, έμπαζε μέσα πότε ένα κόκκινο αντιφέγγισμα μιές τρέλας σφήης, πότε μιá γαλάζια καμπύλη

ένος έλληνικού βουνού. Κάθε τόσο που το προγνόπληχτο γεροντάκι έβρισκε κάτι κινούργιο μέσα στο Σοφοκλή του, έρχότανε σά μεθησμένο, σά σαπτισμένο και τόστανε μπροστά του, ντυμένο με τα φανταχτερά πορφυροχειλάτα λόγια των μονομανών και των άσκητάδων.

Κάθε που γύριζε από το Πανεπιστήμιο τώρα ο Όρεστής, έίτανε και πιο νευρικός κι άπότομος. Με μιá σκυθρωπότατη άπελπισία έσκυρτε άπάνω στο χερόγραφο της «Καινης Διαθήκης» του και το ξεφύλλιζε, προσπαθούσε να γράψει, μα δεν μπορούσε, με άγωνία μόνο περίμενε πότε να χτυπήσουνε με σάνυχτα για να πάει στης Νόρας. Χωρίς χαρά, χωρίς φως, χωρίς προφητορία.

Όσο περισσότερο θέρπευε μέσα του ή άμφιβολία για το έργο του, τόσο περισσότερο ρηχνότανε στη Νόρα για να ξεχάσει και τόσο περισσότερα δε μπορούσε να λογιάζει δίπλα του, ήσυχη κι άμίλητη, τη δύστυχη Χρυσούλα. Έίτανε σά να τον παραμόνευε, έίτανε σά ναχε σαρκωθεί μιá τύψη του και στεκότανε εκεί μπροστά του, άσχευτη, όπως είναι όλα τα φριχτά. Νέκλαιε τουλάχιστο, να φώναζε! Μα έίτανε σιγαλινή και συλλογισμένη κι αυτή της ή ταπεινότη και τα μέτρια τα σοβά κ' υπάκουα,